

УДК 331.5: 63(477.84)

ЗАЙНЯТІСТЬ НАСЕЛЕННЯ В СІЛЬСЬКОМУ ГОСПОДАРСТВІ ТЕРНОПІЛЬЩИНИ

С.В.Герчанівська, аспірантка
Національний аграрний університет

Проаналізовано тенденції чисельності сільськогосподарських підприємств Тернопільської області та зайнятість у них сільського населення.

Проанализировано тенденции численности сельскохозяйственных предприятий Тернопольской области и занятости их сельского населения.

Аграрна реформа в Україні зумовила суттєву трансформацію фактичної зайнятості сільського населення. Основними соціально-економічними та правовими чинниками, що призвели до цього, є реформування майнових відносин, роздержавлення та приватизація сільськогосподарських підприємств; становлення нових організаційних форм господарювання на селі; створення реального власника землі, майна, виробленої продукції; розвиток інфраструктури аграрного ринку тощо. Селяни, отримавши у власність частину колективної власності (землі та майна) реформованих КСП, одержали право вільного вибору своєї подальшої діяльності. Нині сільське господарство та сфера зайнятості сільського населення перебуває на адаптаційній стадії свого розвитку, що характеризується нестаю динамікою розвитку аграрної сфери, параметрів зайнятості та безробіття, низьким рівнем і якістю життя сільського населення. Ця проблема особливо актуальна для Тернопільської області, більшість населення якої проживає на селі (на початок 2004р. проживало 645 тис. сільських жителів, що становить 57,3% всього населення області).

Питання, що стосуються розвитку ринку праці, забезпечення зайнятості населення насамперед в аграрній сфері економіки останнім часом знаходять досить широке відображення в економічній літературі, зокрема у працях [4], [5], [7].

У народногосподарському комплексі Тернопільщини аграрна сфера посідає провідне місце, а у багатьох селах — і перше, і

останнє, оскільки є чи не єдиним матеріальним виробництвом, де зайняте населення села, основним джерелом забезпечення потреб у продуктах харчування, а також переробних галузей — сировиною. Ще у 1993р. дана область першою в Україні почала реструктуризацію сільського господарства та розпаювання землі (1995-1996рр.) (табл. 1).

Таблиця 1

Динаміка чисельності діючих сільськогосподарських об'єктів в Тернопільській області, од.*

Назва	2001 р.	2002 р.	2003 р.	2004 р.	Зміна (±) 2004 р. до 2001 р.
Недержавні підприємства	573	504	408	355	-218
у т.ч.: господарські товариства	247	219	176	152	-95
сільгоспкооперативи	14	14	13	13	-1
інші підприємства (включаючи міжгоспи)	12	16	14	11	-1
приватні підприємства (включаючи фермерські)	300	255	205	179	-121
Державні підприємства	8	7	3	2	-6
Всього по області	581	511	411	357	-224

*Розраховано за даними Головного управління статистики в Тернопільській області

В області переважають сільськогосподарські підприємства недержавної форми власності (див. табл. 1), зокрема приватні підприємства (включаючи фермерські) та господарські товариства. У 2004р. функціонувало на 224 підприємства менше, ніж у 2001р., в тому числі недержавних підприємств зменшилось на 218, державних — на 6. Серед недержавних підприємств найбільш суттєвим було зменшення кількості приватних підприємств (на 121 од.) і господарських товариств (на 95 од.).

Більшість науковців вважають, що у майбутньому в аграрній сфері важливе значення в забезпеченні продовольчої безпеки держави будуть відігравати сільськогосподарські формування великих розмірів. Перш за все це стосується виробництва цукрових буря-

ків, зерна, соняшнику. І виробництво саме цих сільськогосподарських культур забезпечуватиме значну частину зайнятості сільського населення [6]. Проте сучасні умови господарювання не відповідають цим прогнозам, оскільки, взявши в оренду земельні угіддя, новостворені сільськогосподарські підприємства не забезпечили роботою працездатних власників земельних паїв, крім того з кожним роком скорочують чисельність найманих працівників (табл. 2).

Таблиця 2

Середньооблікова чисельність та структура працівників зайнятих у сільськогосподарському виробництві Тернопільської області*

Назва	2001 р.		2003 р.		2004 р.		Зміна (±) 2004р. до 2001р.	
	осіб	%	осіб	%	осіб	%	осіб	%
Всього зайнятих у с/г. виробництві	70268	100	29875	100	24694	100	-45574	-
в т.ч.:								
Недержавні підприємства	68595	97,6	29539	98,9	24416	98,9	-44179	+1,3
з них:								
господарські товариства	30895	45,0	13977	47,3	11419	46,8	-19476	+1,8
сільгоспкооперативи	6174	9,0	851	2,9	741	3,0	-5433	-6,0
інші підприємства (включаючи міжгоспи)	882	1,3	766	2,6	735	3,0	-147	+1,7
приватні підприємства (включаючи фермерські)	30644	44,7	13945	47,2	11521	47,2	-19123	+2,5
Державні підприємства	1673	2,4	336	1,1	278	1,1	-1395	-1,3

* Розраховано за даними Головного управління статистики у Тернопільській області

Дані табл. 2 свідчать про те, що протягом 4-х останніх років середньооблікова чисельність зайнятих працівників у сільськогосподарському виробництві зменшилась на 45574 осіб. Найбільше скорочення відбулось у господарських товариствах (19476 осіб) і приватних підприємствах (включаючи фермерські) (19123 особи), в основному це зумовлено припиненням їх діяльності. При цьому слід зазначити, що у структурі зайнятості найбільшу питому вагу

мають працівники приватних підприємств (47,2%) і господарських товариств (46,8%). Скорочення персоналу пояснюється також ще й зростанням продуктивності праці та обмеженістю подальшого розширення земельних угідь сільськогосподарського призначення. Багато працівників звільняються за власним бажанням через низький рівень оплати праці, шукають роботу в інших галузях, реєструються в службі зайнятості як безробітні або їдуть на заробітки за кордон.

Таким чином, реформування сільського господарства спричинило не лише позитивні зміни в організації аграрної сфери, у продуктивності праці зайнятих у ній, але й розкрило чимало соціальних проблем, зокрема безробіття (рівень безробіття сільського населення у 2004р становив 12,1, тоді як у 2000р. – 10,1), нелегальну робітничу міграцію (20,1 тис. працездатних мешканців села щороку). За існуючого стану ринку праці виникає нагальна потреба державної підтримки, яка значною мірою проявляється активною діяльністю служби зайнятості, що реалізує комплекс заходів, направлених на покращення ситуації на ринку праці (працевлаштування, професійне навчання, перенавчання громадян і залученням їх до громадських робіт).

ЛІТЕРАТУРА

1. Гуць М. Оцінка стану ринку праці в умовах реформування економіки України// Україна: аспекти праці. – 2005. – №2 – С.13 -17.
2. Довжук Б. Тернопільщина: проблеми регулювання ринку праці регіону// Україна: аспекти праці. – 2004. – №7 – С.20-24.
3. Довжук Б. Трансформації сільської зайнятості в умовах аграрної реформи// Україна: аспекти праці. – 2003. – №3 – С.16-21.
4. Злупко С.М., Радецький Й.І. Людський потенціал, зайнятість і соціальний захист населення в Україні: Навчальний посібник. – Львів: Видавничий центр ЛНУ ім.І. Франка, 2001. -192 с.
5. Лібанова Е.М. Ринок праці: Навчальний посібник. – К.: Центр навчальної літератури, 2003. -224 с.
6. Лич В. Економічна активність сільського населення// Україна: аспекти праці. – 2004. – №4 – С.8-13.
7. Населення і трудові ресурси села: Навчальний посібник/ За ред. П.Т.Саблука, М.К. Орлатого. – К.: Інститут аграрної економіки УААН, 2002.-277 с.